

Krijgt de biologische veehouder in de toekomst meer werkzame kruidenpreparaten tot zijn beschikking? Wat is de waarde van dergelijke middelen voor de reguliere veehouderij?
Kortom: Wat is de stand van zaken na ruim een jaar Fyto-V?

Met de V van Veelbelovend

Fyto-V

'Fyto, diergezondheid in de toekomst' was de titel van het symposium dat op 17 januari jl. georganiseerd werd door de studenten van de HAS in Den Bosch die bij het project Fyto-V betrokken waren. Onderzoekers presenteerden hier hun bevindingen van het afgelopen jaar. Het symposium werd bezocht door 140 deelnemers van diverse pluimage; (biologische) veehouders, dierenartsen, veevoederfabrikanten, kruidentelers, additievenleveranciers, studenten, beleidsmakers en wetenschappers. Allemaal zijn ze op hun eigen manier betrokken en geïnteresseerd in de ontwikkelingen op het gebied van fytotherapie.

Veranderende houding

Er is veel aan het veranderen op fytotherapeutisch terrein. Enerzijds zijn er ontwikkelingen gaande op het gebied van gebruik van plantaardige middelen in bijvoorbeeld de veehouderij. Anderzijds is de houding aan het veranderen ten opzichte van het inzetten van kruidenpreparaten tegen dierziekten. Bij de start van het Fyto-V-project, eind 2006, werd nog een beetje lacherig gedaan over het onderzoek naar de inzet van kruidenmengsels tegen dierziekten. De faculteit diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht was jarenlang uitgesproken tegen alternatieve geneesmiddelen. Ruim een jaar later was professor doctor Frans van Knapen dagvoorzitter op het gehouden symposium. Universiteiten en andere onderzoeksinstituten zijn actief betrokken bij diverse onderzoeksprojecten. Er zijn artikelen gepubliceerd in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde en in het blad Dier en Arts. 'Fytotherapie wordt boven alle verwachting geaccepteerd,' constateert Maria Groot, trekker

van het project Fyto-V. 'Die interesse wordt mede gedreven door al het gedoe rond antibiotica. Biologische veehouders zijn zeer terughoudend met antibiotica en waren daarom al geïnteresseerd. De interesse van de reguliere veehouderij is sterk aangewakkerd. Sinds januari 2006 zijn antibiotica als groeibevorderaars in de EU verboden. Tevens roept de overheid op minder snel naar antibiotica te grijpen bij dierziekten om resistentie bij mens en dier te voorkomen. Mensen zijn op zoek naar alternatieven.'

Kruidenkennis verspreiden

Dat er veel alternatieven zijn, bleek al bij de ontvangst. Er hingen veel kruidenposters met informatie over uiterlijk en werkzaamheid van bijvoorbeeld knoflook, tijm, oregano, rozemarijn, venkel, kamille en anijs. Al deze kruiden kunnen helpen bij het reduceren en/of behandelen van dierziekten. En dit is nog maar een deel van alle informatie die het onderzoek Fyto-V opgeleverd heeft. Uitgebreide informatie is te vinden in de kruidendatabase op www.fyto-v.nl. Dat er veel partijen betrokken zijn bij Fyto-V was te zien op een beeldscherm, waarop gedurende de gehele dag informatie over de partners en hun rol in het project werd getoond. Ook was er literatuur over fytotherapie in te zien. Tijdens het ochtendprogramma kregen de deelnemers drie lezingen in de vorm van duopresentaties voorgeschoteld. 's Middags waren er workshops rond de thema's melkvee, varkens, pluimvee en beleid. De dag werd afgesloten met een Lagerhuisdebat. Tijdens de lunch en de borrel was er volop gelegenheid om te netwerken. Maria Groot legt uit dat het geen toeval was dat dit symposium in Den Bosch plaatsvond. 'Drie studenten hebben

WAT IS FYTO-V?

Fyto-V is de werknaam van een project dat in oktober 2006 is gestart op verzoek van het kennisnetwerk Bioconnect. Het project wordt gefinancierd door LNV, dat € 500.000 beschikbaar stelde voor een jaar onderzoek. Het doel is om meer werkzame kruidenpreparaten (fytotherapeutica) voor de biologische veehouder beschikbaar te krijgen en om de mogelijkheden van dergelijke middelen voor de reguliere veehouderij te onderzoeken door:

- Inventarisatie van beschikbare kruidenpreparaten;
- Onderzoek naar de kwaliteit ervan;
- Dierproeven met de meest veelbelovende preparaten;
- Onderzoek naar knelpunten in de wetgeving voor plantaardige middelen;
- Aanbevelingen voor legaal gebruik van kwalitatief goede preparaten;
- Vergroten van de wetenschappelijke waarde van fytotherapie;
- Kennisoverdracht.

Ook de interesse van de reguliere veehouderij in fytotherapie neemt toe

naar aanleiding van Fyto-V een onderwijsmodule over fytotherapie geschreven. In het volgende leerjaar wordt de module in Den Bosch in gebruik genomen. Drie andere studenten waren verantwoordelijk voor de geslaagde organisatie van het symposium. Noem het een vorm van kennisverspreiding. We willen graag het kennisniveau over de toepassing van plantaardige middelen tegen dierziekten omhoog brengen. Een vervolg hierop is een lesprogramma voor de middelbare agrarische scholen en bijvoorbeeld postacademische cursussen voor dierenartsen.'

Hard maken

Tijdens de duopresentaties in de ochtend werd de geschiedenis van Fyto-V geschetst. De biologische varkenshouder Hans Donkers gebruikt al jaren kruiden en zette na een cursus zelf met zijn studiegroep een praktijkproef op. Het gebruik van kruiden leek een positief effect te hebben maar er bleek heel weinig objectieve kennis over deze middelen te bestaan. Zo ontstond het initiatief om via Bioconnect meer onderzoek naar fytotherapie te gaan doen. Het onderzoek naar de effecten van fytoproducten is echter gecompliceerd. Door de vele inhoudsstoffen die de plantaardige grondstoffen kunnen bevatten, is het moeilijk aan te geven welke stof verantwoordelijk is voor de werking. Daarnaast varieert de samenstelling van inhoudsstoffen ook met de groeiomstandigheden. Een tijmplantje uit de berm hoeft niet overeen te komen met tijm uit een bemest weiland of uit de achtertuin. Ook de manier van oogsten en verwerken hebben effect op de inhoudsstoffen. Hoewel het dus lastig is om harde uitspraken te doen, stellen de onderzoekers dat fytotherapeutica pas bruikbaar zijn als er hard bewijs is van de kwaliteit en de werking van het product. Daarnaast moet het natuurlijk ook duidelijk zijn dat er geen nadelige effecten voor het dier optreden en dat er geen sprake is van kwaliteitsvermindering van de dierlijke producten.

Claims

Kruiden kunnen, qua regelgeving, op drie manieren voor landbouwhuisdieren worden gebruikt. Bij de eerste methode wordt een kruidenmengsel geregistreerd als diergeneesmiddel. Dit kost echter veel tijd en geld. Om dit te voorkomen kun je middelen als voederadditief registreren. Vanaf 2010 is ook voor deze categorie een dossier verplicht met samenstelling, werkzaamheid en onderbouwing van die werkzaamheid.

De derde methode is het gebruik van kruidenmiddelen als een aanvullend voeder. De meeste kruidenmiddelen worden op deze manier gebruikt. Deze categorie hoeft alleen te voldoen aan de regelgeving voor voeders. Het is vaak niet duidelijk waaruit deze producten bestaan en er worden allerlei positieve werkingen aan toegedicht. Omdat er geen bewijs geleverd hoeft te worden, is het moeilijk om de claims te controleren. Ander nadeel van deze categorie is dat effectieve middelen zonder problemen kunnen worden nagemaakt. De ontwikkelaar van het product loopt dus risico's. Het ministerie van LNV werkt aan maatregelen om de registratie van kruidenpreparaten gemakkelijker te laten verlopen. Daarmee kunnen gebruikers in de toekomst het kaf beter van het koren scheiden zonder dat de fabrikanten lange procedures hoeven te doorlopen.

Workshops

In het middagprogramma werd in vier workshops specifiek ingegaan op het onderzoek naar plantaardige middelen voor verschillende diergroepen. De resultaten en de vervolgvragen kregen daarin veel aandacht. Ook was er een workshop waarin het overheidsbeleid van de afgelopen periode werd geëvalueerd.

Melkvee: uierontsteking te lijf

In de workshop over melkvee presenteerde onderzoeker Gidi Smolders (ASG) de resultaten van zijn onderzoek naar de werking van plantaardige middelen bij subklinische uierontsteking bij melkkoeien. Uit zijn onderzoek blijkt dat het Chinese kruidenmengsel Masfrigao perspectief lijkt te bieden. Geozoniseerde olijfolie (Oleon) in een middel. Beide middelen werden lokaal in de uier toegediend. Dit gaf vooral bij het middel Oleon nogal heftige reacties. Effecten van bepaalde kruidenmengsels in het voer op de weerstand tegen uierontsteking bij melkkoeien zijn nog in onderzoek op drie bedrijven, vertelde Hanneke Hansma van Feed Innovation Services in Wageningen. In april worden de resultaten verwacht van dit onderzoek. Deze worden bekend gemaakt op de website van Fyto-V. Afhankelijk van de effecten moet de dosering van deze kruidenmengsels nog worden onderzocht. Het toedienen van middelen door het voer (oraal) vraagt ook nog meer onderzoek.

Kwaliteitsverhoging varkensvlees

In de workshop voor varkensvlees gaf Johanna Fink-Gremmels van de Faculteit Diergeneeskunde aan dat fytotherapie de kwaliteit van het vlees kan verhogen. Natuurlijk is dit niet alleen interessant voor de biologische varkenshouders, maar ook voor reguliere veehouders. Om de juiste doseringen en 'inwerktijden' van de preparaten te vinden, moet nog nader onderzoek worden gedaan. Daarnaast presenteerde Marinus van Krimpen (ASG) de resultaten van het onderzoek naar de inzet van kruidenmengsels bij vleesvarkens met een milde wormbesmetting. De resultaten zijn wisselend. In een vervolgonderzoek wordt nagegaan welke kruiden het meeste effect hebben en of deze als preventie wel goed effect hebben.

Coccidiose leghennen

In de workshop voor pluimvee was veel aandacht voor het toepassen van kruidenmiddelen bij biologische legkippen. Ineke Puls noemde oregano, kaneel, zomeralsem (*Artemisia annua*), en extracten van Chinese paddenstoelen als mogelijke middelen ter bestrijding van pluimveeziekten. Het effect van vijf alternatieve middelen en een regulier middel (monensin) zijn onderzocht ter bestrijding van coccidiose bij leghenkuikens. Bij alle middelen zie je een effect, volgens onderzoeker Sander Lourens (ASG). Geen van allen, ook het reguliere middel niet, hebben een volledig effect. De deelnemers stelden dat een milde besmetting in het voordeel van de dieren kan werken omdat ze daardoor meer weerstand krijgen. Advies van de workshopdeelnemers: kijk ook naar het effect van de kruidenmiddelen op gezonde dieren.

IKB voor fytotherapie

Fytotherapie is breed inzetbaar volgens Eric Baars (LBI). De reguliere veehouderij kan plantaardige middelen inzetten als gezondheidsbevorderaar en de biologische veehouderij kan plantaardige middelen gebruiken naast homeopathie. Het gebruik van plantaardige middelen is in overeenstemming met de drie benaderingen van biologische landbouw (op basis van geen chemie, agro-ecologisch en/of integriteit) en is dus in alle visies toepasbaar.

Maria Groot (RIKILT) presenteerde aanbevelingen voor de wet- en regelgeving voor kruidenmiddelen. Zij stelt een registratiesysteem voor, een soort Integrale Keten Beheersing (IKB) voor kruiden door plantmonografiën (uitgebreide beschrijvingen) en standaardisatie van kruiden op basis van gehalten aan werkzame/markerstoffen. Als de plantaardige middelen eenduidig beschreven zijn en het gebruik ervan vastgelegd is in de wet, wordt handhaving van de regelgeving transparanter. Ook in Brussel moet het gebruik van wet- en regelgeving op de agenda komen. Volgens haar moet het onderzoek zich richten op het gebruik van plantaardige middelen als aanvulling van de bestaande middelen. Een conclusie uit deze workshop was dat het ontsluiten en verspreiding van kennis over plantaardige middelen tot marktwerking zal leiden.

Veelbelovend

Tijdens de slotdiscussie in de vorm van een Lagerhuisdebat gaven twee stellingen aanleiding tot een duidelijke positiebepaling. De reactie op de stelling Alle botanische additieven moeten beschikbaar zijn voor de biologische veehouderij gaf de meeste verdeeldheid te zien. De tegenstanders van deze stellingen vielen vooral over het woord 'alle'. Met de stelling *Meer onderzoek naar kruidenpreparaten is noodzakelijk voor de toekomst in een duurzame veehouderij* waren de meeste deelnemers het eens. Slechts vijf personen zaten eenzaam in de bankjes 'oneens'. Dat de meerderheid van de deelnemers het eens is met deze stelling, geeft aan dat fytotherapie steeds meer serieus wordt genomen en dat men met fytotherapie dicht bij de principes van de biologische landbouw kan blijven. Voor de toekomst is fytotherapie dan ook veelbelovend.

Fyto-V wordt uitgevoerd door RIKILT, het Instituut voor Voedselveiligheid in samenwerking met Universiteit van Utrecht, de Animal Sciences Group van Wageningen UR (ASG), het Louis Bolk Instituut (LBI), de Nederlandse Vereniging voor Fytotherapie, het Instituut voor Etnobotanie en Zoöfarmacognosie en de HAS Den Bosch. Kijk ook op www.fyto-v.nl. Hier is uitgebreide informatie te vinden over het project en over de resultaten. ■

Meer informatie: Maria Groot, coördinator Fyto-V, e-mail: maria.groot@wur.nl